

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-37-23>

УДК 341

В. О. ГРІЧАНІЧЕНКО

аспірант юридичного факультету

E-mail: yhrichanichenko96@icloud.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3829-7321>

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків, 61022, майдан Свободи 4

РОЛЬ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ФОРМУВАННІ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

АНОТАЦІЯ. У статті звернено увагу на існуванні нагальної потреби у реформуванні усіх сфер життєдіяльності та функціонування держави, що сприятиме формуванню безпечного середовища. Проблематика даного питання набуває особливої актуальності після повномасштабного вторгнення на територію України 24 лютого 2022 року, що обумовлено складністю міжнародного становища нашої держави, ведення активних бойових дій, поширення міжнародного тероризму, загострення загроз для інтересів окремих громадян, суспільства і держави у цілому, що вимагає розробки ефективних заходів забезпечення національної безпеки

Визначено, що безпекове середовище виступає в якості сукупності соціальних, матеріальних, геополітичних, політичних та дипломатичних умов, що забезпечують безпечне та ефективне існування фізичних та юридичних осіб, суспільства і держави. Додатково проаналізовано положення окремих міжнародно-правових актів, якими врегульовано питання забезпечення безпечного існування міжнародної спільноти в інформаційному середовищі, захисту від тероризму, а також недопущення порушення будь-яких міжнародних зобов'язань з боку інших держав. Встановлено, що відповідальність за порушення міжнародних зобов'язань, у тому числі й шляхом здійснення негативного впливу чи спричинення шкоди безпековому середовищу на міжнародному рівні, передбачено виключно у разі закріплення відповідних положень у нормах міжнародно-правових актів.

За результатами дослідження ролі міжнародно-правових інструментів у формуванні безпекового середовища встановлено, що на сьогоднішній день відсутній єдиний міжнародно-правовий акт, яким визначено інструменти формування безпекового середовища та способи їх використання, а усі заходи у зазначеній сфері здійснюються на підставі положень окремих міжнародних договорів. У цьому зв'язку запропоновано прийняття окремого нормативно-правового акту з питань формування безпекового середовища та проведення додаткових переговорів на міжнародному рівні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: безпекове середовище, міжнародно-правовий інструмент, інформаційна безпека, міжнародний тероризм, міжнародні зобов'язання.

Як цитувати: Грічаніченко В.О. Роль міжнародно-правових інструментів у формуванні безпекового середовища. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Право». 2024. Вип. 37. С. 202-207. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-37-23>

In cites: Grichanichenko V.O. (2024). The role of international legal instruments in the formation of a security environment. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series "Law"*, (37), P. 202-207. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-37-23> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. У сучасній Україні в умовах реформування всіх сфер життєдіяльності проблема національної безпеки і механізму її забезпечення є однією з ключових.

Складне міжнародне становище України, ведення активних бойових дій на території України, поширення міжнародного тероризму, загострення загроз інтересам громадян, суспільства й держави вимагають розробки ефективних заходів, спрямованих на забезпечення національної безпеки. Проблема розробки запровадження ефективних міжнародно-правових механізмів та

інструментів формування безпекового середовища є як ніколи актуальною не лише для України, але й інших європейських держав, що зумовлено наближеністю країни-агресора та існування різноманітних загроз.

При цьому, зазначена тематика актуалізується після збройного нападу РФ на Україну 24 лютого 2022 року, оскільки перед нами постає необхідність протидії пропаганді агресора та практичній реалізації механізмів протидії маніпулятивним впливам на масову свідомість населення, одночасно підвищуючи довіру до національних владних та військових структур..

Завдання статті полягають у наступному: визначення сутності поняття «безпекове середовище»; проведення аналізу впливу міжнародно-правових інструментів на формування безпечного середовища

Огляд праць з даної проблематики. Окремі аспекти реалізації міжнародно-правових інструментів у формуванні безпечного середовища, виступали предметом дослідження великої кількості вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких можливо виокремити праці таких учених як В. Ф. Антипенко, А. Ф. Бантішева, В. А. Глушкова, В. П. Ємельянова, В. А. Ліпкана, М. І. Мельника, В. А. Навроцького, А. В. Савченко, А. В. Шамара, Д. Маквейла, Г. Лассуела, Е. Берзнейза, Ж. Елюля, Ф. Тейлора, Г. Бакулева, М. Назарова, Д. Стровського, І. Дзялошинського. Проте, до цього часу в науковій літературі не представлено єдиного ґрунтовного дослідження ролі міжнародно-правових інструментів у формуванні безпечного середовища в сучасних умовах, що й обумовлює актуальність нашої статті.

Виклад основного матеріалу. Внаслідок збройної агресії РФ проти України до мовленнєвого обороту великої кількості політиків, учених та звичайних громадян стійко увійшла категорія «безпекове середовище». Саме вищевказані події зумовили активізацію наукових розробок у напрямку визначення сутності такого поняття, оскільки до цього більшість досліджень було присвячено практиці використання механізмів протидії та запобігання тероризму у межах світових конфліктів чи на прикладі окремих держав.

Не зважаючи на достатньо тривалий конфлікт на Сході нашої держави, до цього часу науковою спільнотою не досягнуто згоди стосовно існування єдиного підходу до визначення категорії «безпекове середовище».

Це пов'язується із тим, що з кожним роком спостерігається трансформація самої природи ведення війни, використання новітніх технологій, стратегічних та методичних аспектів у процесі ведення військових дій [4, с. 14].

Так, з точки зору фахівців Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України, безпекове середовище варто розглядати в якості сукупності геополітичних, політико-дипломатичних, військових та інформаційних чинників, під впливом яких формуються сприятливі умови чи небезпечні явища, реальні та потенційні загрози для національних інтересів, в межах яких

держава має здатність реалізувати власну політику безпеки [2, с. 33].

У свою чергу, О.Г. Кулик розглядає безпекове середовище в якості комплексу соціальних, матеріальних та духовних умов існування та діяльності індивіда, громади, юридичних осіб, суспільства і держави в цілому, що сприятиме формуванню стану захищеності від загроз. При цьому, науковець пропонує віднести до заходів формування безпечного середовища дії, спрямовані на розвиток соціально-економічної сфери [5, с. 99].

Досліджуючи особливості безпечного середовища держави через призму діяльності Міністерства внутрішніх справ України, К.Л. Бугайчук пропонує під аналізованою категорією розуміти сукупність факторів та умов існування держави, що забезпечує її захист від загроз на внутрішньому та зовнішньому рівні. Додатково науковцем виокремлено три рівні безпечного середовища, якими є наступні:

— безпекове середовище держави, тобто сукупність критично важливих умов існування та функціонування, на підставі яких визначається міра їх захищеності від внутрішніх та зовнішніх загроз;

— зовнішнє безпекове середовище, яким є сукупність умов існування та функціонування держави, на підставі яких визначаються ключові аспекти її подальшого розвитку як суб'єкта міжнародних відносин;

— внутрішнє безпекове середовище – це сукупність факторів та умов, на підставі яких здійснюється визначення стану внутрішньої захищеності держави від загроз, джерелами яких можуть бути події, явища, діяльність фізичних або юридичних осіб, що підпадають під юрисдикцією конкретної держави [3, с. 117-118].

На безпекове середовище як окремих держав, так і міжнародної спільноти в цілому, здійснюють значний вплив процеси глобалізації. Має місце підвищення показників відкритості міжнародної системи, що спричиняє виникнення нових викликів та загроз для безпечного середовища на глобальному, регіональному та національному рівнях. Внаслідок впливу глобалізації спостерігається значні трансформації й у міжнародній системі, зокрема в інституційному та правовому регулюванні [6, с. 4]. У цьому зв'язку пропонуємо більш детально проаналізувати особливості нормативно-правових інструментів формування безпечного середовища на міжнародному рівні.

Економічний тероризм є достатньо розмитою категорією, оскільки його не достатньо чітко конкретизовано у нормативно-правових актах не лише на національному рівні, але й у сфері міжнародної співпраці. При цьому, економічний тероризм, все ж таки, виступає в якості одного зі стратегічних напрямків забезпечення міжнародної безпеки та інтересів світового співтовариства. Зокрема, це підтверджується тим, що у доповіді, яку було оприлюднено на Женевському звіті щодо глобального тероризму, в якості окремого проблемного питання було звернуто увагу саме на економічний тероризм [12].

Розуміючи небезпеку не лише економічного тероризму, але й тероризму в цілому, міжнародним співтовариством було розроблено цілу низку різноманітних міжнародно-правових актів у напрямку їх попередження та запобігання. З 1963 року міжнародним співтовариством було розроблено та прийнято шістнадцять міжнародно-правових договорів у сфері боротьби та запобігання економічному тероризму. При цьому, варто звернути увагу на те, що жоден із них не присвячений комплексному вирішенню питань економічного тероризму.

З метою протидії та запобігання тероризму, України приєдналася до Плану дій щодо боротьби з тероризмом, який було схвалено 22 листопада 2002 року країнами-учасницями Ради євроатлантичного партнерства під час Паризького Саміту Північноатлантичного Альянсу. Згідно зазначеного нормативно-правового документа, в економічній сфері передбачено здійснення обміну відомостями між державами з питань, що стосуються економічної галузі щодо боротьби з тероризмом, встановлення заборони на фінансування терористичної діяльності, методів та джерел фінансування терористичних груп [8].

У країнах Європейського союзу (далі – ЄС) приділяється значна увага питанню протидії поширення терористичної ідеології шляхом використання інформаційно-телекомунікаційних систем. Це обґрунтовано зростанням кількості фактів використання терористичними групами та організаціями мережі Інтернет та соціальних мереж, наприклад, групою джихадистів залучалися прихильники саме у соціальній мережі [13]. До того ж, найбільші терористичні угруповування створюють власні веб-сайти, які спрямовані на залучення більшої кількості прихильників, а також телеканали. У практиці правоохоронних органів зафіксовано випадки цільового вербу-

вання прихильників різноманітних соціальних груп та заохочення до вчинення терористичних актів [7, с. 239].

З метою об'єднання зусиль у напрямку протидії кіберзлочинності, між державами-членами ЄС розроблено узгоджені заходи спільної політики, а також створено спеціалізовані інституції, про що зазначається у зверненні Єврокомісії до Європарламенту «Стратегія кібербезпеки Євросоюзу: відкритий, безпечний і надійний кіберпростір». Додатково у зазначеному документі зазначено про необхідність розширення співпраці не лише на рівні взаємодії між правоохоронних органів різних держав, але й на міжнародному рівні в цілому [11].

Ще одним вагомим кроком стало ухвалення рішення Ради ЄС «Про атаки на інформаційні системи», в якому передбачено заходи підвищення ефективності співпраці між правоохоронними та судовими органами держав-членів ЄС на міжнародному рівні, у тому числі й шляхом встановлення обов'язку щодо збору статистичних даних про кібератаки та централізованого направлення до компетентних установ. Питання протидії кіберзлочинності належать до компетенції окремих інституцій Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), наприклад, Комісії з попередження злочинності і кримінального правосуддя, Генеральної Асамблеї, Економічної та соціальної ради тощо, якими здійснюється розробка окремих рекомендацій щодо боротьби із зазначеним явищем як на національному, так і міжнародному рівнях [9].

Міжнародне правопорушення є достатньо специфічним міжнародно-правовим явищем, оскільки має цілу низку відмінних рис від порушень, які встановлюються на національному рівні, зокрема, й за рахунок індивідуальних ознак. Правове регулювання у сфері порушення міжнародних зобов'язань має ключове значення, оскільки розглядати в якості порушення можливо лише таку дію, заборону на вчинення якої закріплено у нормативних положеннях, а бездіяльність – виключно у випадках, коли міжнародними нормами або угодами закріплено необхідність її вчинення. У коментарях до Проекту статей про відповідальність за міжнародні протиправні діяння, які представлено у Доповіді Комісії Генеральної Асамблеї про роботу її 53-ї сесії у 2001 році зазначено, що «міжнародні зобов'язання можуть бути встановлені звичасвою нормою, угодою чи загальним принципом, що застосовується в міжнародному правопорядку.

Держави можуть взяти на себе міжнародні зобов'язання згідно з односторонньою заявою» [14].

Перелік джерел міжнародних зобов'язань закріплено у нормах Статуту Міжнародного суду ООН. Так, у відповідності до ст. 38 у процесі розгляду спорів міжнародними судовими інституціями, вони керуються наступним: міжнародними конвенціями, у положеннях яких закріплюються правила, обов'язковість яких розповсюджується на усіх суб'єктів міжнародного права; міжнародними звичаями; загально визнаними принципами права; рішеннями міжнародних судових інституцій та доктриною найавторитетніших міжнародних науковців [10].

Отже, враховуючи положення даної норми, міжнародними правопорушеннями є недотримання міжнародних угод, звичаїв, принципів та рішень судів.

Слід звернути увагу на особливий статус Статуту ООН. У ст. 103 встановлено, що у випадках, коли положення міжнародного договору суперечать нормам, закріпленим у Статуті ООН, переважну силу мають положення останнього документа [10]. З цього приводу Міжнародний Суд ООН у змісті рішення від 14 квітня 1992 року у справі Локербі звернув увагу Лівійської Арабської Держави та Великобританії на необхідність дотримання рішень

Ради Безпеки ООН, оскільки воно переважає над нормами окремих міжнародних договорів [1, с. 221]. Таким чином, Міжнародний Суд ООН визнає переважну силу не лише Статуту ООН, але й рішень, які приймаються його окремими органами, зокрема, й Радою Безпеки ООН.

Висновки. Таким чином, можливо зробити висновок, що на сьогоднішній день на міжнародному рівні не розроблено та не запроваджено в дію цільових програм (угод, договорів, конвенцій), які стосуються комплексному формуванню безпекового середовища. Усі заходи у напрямку формування безпекового середовища здійснюються виключно на підставі загальних міжнародних договорів, що стосуються окремих сфер безпеки на глобальному, регіональному та національному рівнях.

При цьому, важливу роль у процесі розробки та запровадження міжнародно-правових інструментів у формуванні безпекового середовища відіграє ООН, зокрема Рада Безпеки, якою приймаються нормативні документи, обов'язкові для виконання усіма державами-учасницями. У зв'язку із цим, - необхідне проведення додаткових переговорів на міжнародному рівні стосовно формування безпекового середовища та прийнятті окремого нормативного акта з цих питань

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Богатчук Д.П. Щодо сфери застосування принципу добросовісного виконання зобов'язань у міжнародному праві. *Право і суспільство*. № 2. 2018. С. 220-225.
2. Богданович В. Ю., Ільяшов О. А., Комаров В. С., Олексюк В. В. Підхід до оцінювання безпекового середовища в сучасних умовах ведення збройної боротьби. *Збірник наукових праць Центру воєнностратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2021. № 2 (72). С. 33–39.
3. Бугайчук К.Л. Безпекове середовище держави в контексті діяльності Міністерства внутрішніх справ України. *Право і безпека*. № 2. 2023. С. 111-120.
4. Комарчук О.О. Маніпулятивні технології засобів масової комунікації в умовах гібридної війни: автореф. ... канд. політ. Наук: 23.00.02 – політичні інститути та процеси. Одеса: Державний заклад «Підденноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського». 2016. 25 с.
5. Кулик О. Г. Теоретичні та методичні підходи до створення безпекового середовища в Україні. *Нова архітектура безпекового середовища України: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 груд. 2022 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад. правових наук України, Наук. дослід. ін-т вивчення проблем злочинності ім. В. В. Сташиса*. Харків: Юрайт, 2022. С. 99–103.
6. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України: аналітична доповідь / за ред. К.А. Кононенка. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень. 2013. 56 с.
7. Мукомела І. Кібернетичний тероризм – загроза національній безпеці XXI ст. Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України: мат-ли міжнар. наук.-практ. конф. (30 вересня 2016 р.). Київ : Національна академія прокуратури України, 2016. С. 238–241.
8. План дій щодо боротьби з тероризмом: Міжнародний документ від 22.11.2002 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_014#Text. (дата звернення: 27.03.2024).
9. Рамкове рішення № 2005/222/ПВД Ради ЄС про атаки на інформаційні системи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a82/card5?lang. (дата звернення: 27.03.2024).
10. Статут Організації Об'єднаних Націй та Статут Міжнародного Суду від 26.06.1945 року. URL: chromeextension://efaidnbmninnkpbpcjpcglclefindmkaj/https://unic.un.org/aroundworld/unic/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf. (дата звернення: 27.03.2024).

11. Cybersecurity Strategy of the European Union: An Open, Safe and Secure Cyberspace: Joint communication to the European parliament, the Council, the European economic and social committee and the Committee of the regions : JOIN(2013) 1 final: Brussels, 07.02.2013. URL: http://eeas.europa.eu/policies/eu-cyber-security/cybsec_comm_en.pdf. (дата звернення: 27.03.2024).

12. Geneva launch of the global terrorism index report. URL: gmsp.ch/global-insights/geneva-launch-global-terrorism-index-report-2018. (дата звернення: 27.03.2024).

13. EU Internet Referral Unit – EU IRU. URL: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc/eu-internet-referral-unit-eu-iru>. (дата звернення: 27.03.2024).

14. Report of the International Law Commission on the work of its fifty-third session, 23 April 1 June and 2 July - 10 August 2001, Official Records of the General Assembly, Fifty-sixth session, Supplement No.10. URL: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.un.org/ilc/documentation/english/reports/a_56_10.pdf](https://www.un.org/ilc/documentation/english/reports/a_56_10.pdf). (дата звернення: 27.03.2024).

Стаття надійшла до редакції 01.02.2024

Стаття рекомендована до друку 01.03.2024

V. O. GRICHANICHENKO,

PhD student, Faculty of Law

E-mail: vhrichanichenko96@icloud.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3829-7321>

V. N. Karazin Kharkiv National University

Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

THE ROLE OF INTERNATIONAL LEGAL INSTRUMENTS IN THE FORMATION OF A SECURITY ENVIRONMENT

ANNOTATION. The article draws attention to the existence of an urgent need to reform all spheres of life and functioning of the state, which will contribute to the formation of a safe environment. The issues of this issue become especially relevant after the full-scale invasion of the territory of Ukraine on February 24, 2022, which is due to the complexity of the international situation of our country, the conduct of active hostilities, the spread of international terrorism, the aggravation of threats to the interests of individual citizens, society and the state as a whole, which requires the development effective measures to ensure national security

It was determined that the security environment is a set of social, material, geopolitical, political and diplomatic conditions that ensure the safe and effective existence of individuals and legal entities, society and the state. In addition, the provisions of certain international legal acts, which regulate the issue of ensuring the safe existence of the international community in the information environment, protection against terrorism, as well as preventing the violation of any international obligations by other states, are analyzed. It has been established that responsibility for violation of international obligations, including through negative impact or damage to the security environment at the international level, is provided only in the case of enshrining the relevant provisions in the norms of international legal acts.

According to the results of the study of the role of international legal instruments in the formation of the security environment, it was established that to date there is no single international legal act, which defines the instruments of the formation of the security environment and the methods of their use, and all measures in this field are carried out on the basis of the provisions of separate international treaties. In this connection, the adoption of a separate legal act on the formation of a security environment and the holding of additional negotiations at the international level is proposed.

KEY WORDS: *security environment, international legal instrument, information security, international terrorism, international obligations.*

REFERENCES

1. Bogatchuk D.P. Regarding the scope of application of the principle of good faith performance of obligations in international law. Law and society. No. 2. 2018. P. 220-225. (in Ukrainian).
2. Bogdanovich V.Yu., Ilyashov O.A., Komarov V.S., Oleksiyuk V.V. Approach to assessing the security environment in modern conditions of armed conflict. Collection of scientific works of the Center for Military Strategic Studies of the National Defense University of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky. 2021. No. 2 (72). P. 33–39. (in Ukrainian).
3. Bugaichuk K.L. The security environment of the state in the context of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Law and security. No. 2. 2023. P. 111-120. (in Ukrainian).
4. Komarchuk O.O. Manipulative technologies of mass communication in the conditions of hybrid war: autoref. ... candidate flight. Science: 23.00.02 - political institutions and processes. Odesa: State Institution "Pedeno-Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky". 2016. 25 p. (in Ukrainian).

5. Kulyk O. G. Theoretical and methodical approaches to creating a safe environment in Ukraine. The new architecture of the security environment of Ukraine: coll. theses of the All-Ukrainian science and practice conf. (Kharkov, December 23, 2022) / National law University named after Yaroslav the Wise, Nat. Acad. of Legal Sciences of Ukraine, Sciences. experiment. Institute of the Study of Crime Problems named after VV Stashis. Kharkiv: Yurayt, 2022. P. 99–103. (in Ukrainian).
6. International security environment: challenges and threats to the national security of Ukraine: analytical report / edited by K.A. Kononenko Kyiv: National Institute of Strategic Studies. 2013. 56 p.
7. Mukomela I. Cyber terrorism – a threat to national security of the 21st century. Countering terrorist activity: international experience and its relevance for Ukraine: Mat-ly International. science and practice conf. (September 30, 2016). Kyiv: National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine, 2016. P. 238–241. (in Ukrainian).
8. Action plan to combat terrorism: International document dated November 22, 2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_014#Text. (date of application: 27.03.2024). (in Ukrainian).
9. Framework Decision No. 2005/222/PVD of the Council of the EU on attacks on information systems. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a82/card5?lang. (date of application: 27.03.2024). (in Ukrainian).
10. The Charter of the United Nations and the Charter of the International Court of Justice of June 26, 1945. URL: chromeextension://efaidnbmnibpcajpcglclefindmkaj/https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf. (date of application: 27.03.2024). (in Ukrainian).
11. Cybersecurity Strategy of the European Union: An Open, Safe and Secure Cyberspace: Joint communication to the European parliament, the Council, the European economic and social committee and the Committee of the regions : JOIN(2013) 1 final: Brussels, 07.02.2013 . URL: http://eeas.europa.eu/policies/eu-cyber-security/cybsec_comm_en.pdf. (date of application: 27.03.2024).
12. Geneva launch of the global terrorism index report. URL: gcsp.ch/global-insights/geneva-launch-global-terrorism-index-report-2018. (date of application: 27.03.2024).
13. EU Internet Referral Unit - EU IRU. URL: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc/eu-internet-referral-unit-eu-iru>. (date of application: 27.03.2024).
14. Report of the International Law Commission on the work of its fifty-third session, 23 April 1 June and 2 July - 10 August 2001, Official Records of the General Assembly, Fifty-sixth session, Supplement No.10. URL: chromeextension://efaidnbmnibpcajpcglclefindmkaj/https://legal.un.org/ilc/documentation/english/reports/a_56_10.pdf. (date of application: 27.03.2024).

The article was received by the editors 01.02.2024

The article is recommended for printing 02.03.2024